

Haugen, M. O. (2026). Gullkorn fra Duun – om å vekke interesse for et forfatterskap gjennom sitater I G. F. Syéd & H. Kjelen (red.), *Olav Duun. Menneske og natur* (s. 253–272). Fagbokforlaget. <https://doi.org/10.55669/oa721012>

Kapittel 12

Gullkorn fra Duun – om å vekke interesse for et forfatterskap gjennom sitater

Morten Olsen Haugen

Sammendrag: Siden 2010 har Trøndelag fylkesbibliotek drevet nettsiden olavduun.no og en tilhørende Facebookside. På Facebook har vi siden 2013 delt bilder med sitater fra Olav Duuns bøker. Arbeidet med dette, og responsen vi har fått, har vist oss at Duuns forfatterskap fortsatt har et stort publikum. De mest likte innleggene i 2023 nådde 7000 lesere og fikk flere hundre reaksjoner. Duun fungerer godt i sitatformat fordi mye i hans romaner lever opp til ordspråksjangerens krav: korte spissformuleringer, poetisk originalitet og en varm, humanistisk holdning. Vi har lært at publikummet vårt også setter pris på de mange små prosadiktene i Duuns bøker. Vi ser at mange oppfatter Duun som en språklig mester og en etisk vismann. For å utvide dette bildet av Duun har vi også arbeidet med å dele sitat fra bøkene hvor Duun framstår tydeligere som syrlig, tvetydig, ironisk og spottende.

Nøkkelord: Olav Duun, Facebook, sitater

Abstract: Since 2010, Trøndelag county library has been hosting a website and a Facebook page dedicated to the writings of Olav Duun. The main feature at the Facebook page has been literary quotes from Duun's books, organized as memes. Feedback and response have proved that Duun's books still have a large audience. The most popular postings in 2023 reached 7000 readers and had hundreds of reactions.

Duun's writings are well fit to be reused as literary quotes, as his texts have many of the qualities one seeks in proverbs: pointed, subtle, poetic, and with a warm humanism. We've learned that our Facebook audience also appreciates the prose poetry of Duun's works.

There is a common understanding in Norway that Duun's works have high ethical standards and should be read as such. We've wanted to broaden Duun's reputation by also sharing quotes where our man appears as sarcastic, ambiguous, mocking, and ironic.

Keywords: Olav Duun, Facebook, literary quotes

«Det vonde drep du ikkje med øks,» som kjent. Disse orda kom til Ragnhild i *Medmenneske* (1929) i en drøm, etter at hun hadde drept svigerfaren Didrik. Dette er kanskje det mest kjente sitatet fra Olav Duuns bøker.

Sitatbøker med bevingede ord er en etablert sjanger. Eller egentlig er det flere sjangre innenfor dette feltet. De finnes både som store, kompakte oppslagsverk og som små gavebøker i «i stedet for en blomst»-formatet. Duuns forfatterskap er en sikker kilde til slike korte, spissformulerte ordtak, aforismer og bevingede ord.

Siden 2012 har jeg vært en del av et team i Trøndelag fylkeskommune som driver nettsida olavduun.no og den tilhørende Facebook-sida. Siden 2013 har jeg derfor arbeidet med å skape stadig nye Duun-sitat – hvis du forstår meg rett.

Det begynte med nettsida

Det hele begynte med nettsida www.olavduun.no i 2010. Den oppsto gjennom et prosjekt der daværende Nord-Trøndelag fylkesbibliotek samarbeidet med Duun-foreninger, Fosnes kommune og andre interesserte om å holde Olav Duuns navn og forfatterskap levende.

Vi drømte om å bygge ei ressurside for den som er nysgjerrig på Duun. Dette var i en tid da Nasjonalbiblioteket og andre var opptatt av forfatterjubileer og andre anledninger til å gi forfattere et digitalt hjem og en presentasjon på internett. Arbeidet hadde også bakgrunn i utredningen *Litterära hållplatser i Norden*, som ble gjort i regi av Midt-Norden-samarbeidet som Trøndelag var og er en del av.

Olav Duun

[Heim](#) [Aktuelt](#) [Diktaren](#) [Om Diktinga](#) [Opplesing](#) [Bilete](#) [Kart](#) [Om netfstaden](#) [Bok](#)

Siste Saker Fra Aktuelt

Duun-stevne i Holmestrand lørdag 10. juni

Onsdag, 22 mars 2023

Gruppe 65 i samarbeid med Olav og Emma Duuns stiftelse i Holmestrand arrangerer det årlige Duun-stevnet i og omkring Olav og Emma Duuns hus i Holmestrand andre lørdag i juni.

[Les mer](#)

Organisasjonar

- ▶ Olav Duun-ringen
- ▶ Olav Duun-stiftinga i Namdalen
- ▶ Olav og Emma Duuns stiftelse

Fleire nyhende

- mars 2023 (1)
- februar 2023 (1)
- januar 2023 (1)
- september 2021 (1)
- mai 2021 (2)
- juni 2020 (1)

Olav Duun-stemme i Namdalen 2023

Torsdag, 02 februar 2023

Årets Duun-stemme på Jøa har Juvik-folket som tema. Det er i år 100 år sidan den siste av Juvik-bøkene utkom. Med 'I stormen' hadde Olav Duun sluttført eit hovudverk i norsk litteratur. Du finn lenke til bilettbestilling nederst i denne artikkelen.

Nettsida gir en grunnleggende presentasjon av Olav Duuns liv og forfatterskap, med gode lenker til Nasjonalbibliotekets digitale bibliotek, en fin illustrasjonspakke med nye bilder av Arne Wormdal, og noen andre ressurser. Det viktigste unike innholdet på nettsida er lydopptakene. Hildegunn Eggen leser fem noveller som hører til perlene i Duuns verk: «Hjå bror sin» og «Fyrste skuledagen» fra debutboka *Løglege skruvar* og *anna folk* (1907), «Fattigkassa»

og «Han Jo og han Per og ho Bina» fra *Gamal jord* (1911), og den mindre kjente «Karen, kua og katta» fra 1913, som først kom i bokform i etterrakkst-boka *Tredje gongen og andre forteljingar* (1976).

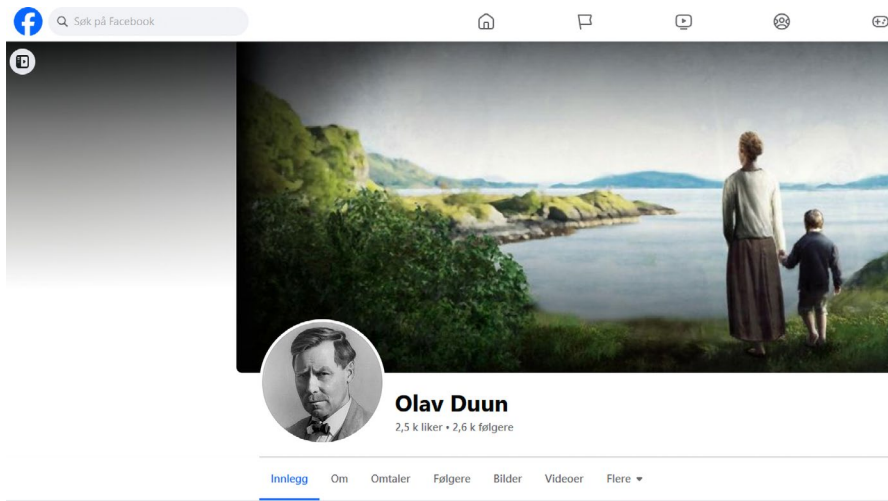
Nettsida brukes også til nyhetssaker om arrangement, teaterproduksjoner og bokutgivelser, og det finnes noen få bakgrunnstekster der. De elementene vi eventuelt kunne ha utviklet sida videre med, var å være en kommentert bibliografi og et arkiv for småtekster om Duun. Det å dele tekstene av Duun kan vi trygt overlate til Bokselskap.no, der finnes allerede tolv av hans mest kjente bøker tilgjengelig som gratis e-bøker.

I løpet av de siste femten åra har de fleste norske forfattere i klassikersegmentet fått ei hjemmeside; ei landingsside på internett som tar eierskap til forfatterskapet og gir en kort introduksjon. En rask oversikt viser at Falkberget, Hoel, Undset, Garborg, Hamsun, Vestly, Bjørnson, Kielland, Bojer, Nedreaas og noen andre har slike hjemmesider, ofte i regi av et museum. Blant dem som mangler, er Collett og Elstad, mens Sandel, Skram og ekteparet Vesaas har så vidt. Uppdal hadde, men den sida er utilgjengelig nå fordi den bygget på nettsidedesign som ikke lenger brukes.

I det perspektivet kan fylkesbiblioteket og prosjektleder Mette Vaag være stolte av den jobben som er gjort. Det er både en nyttig service til allmennheten og en manifestasjon av Duuns klassikerstatus.

På den annen side har tida gått ifra den dynamiske hjemmesida som var idealet før 2010. Den gangen, før sosiale medier ble den foretrukne plattformen for digital samhandling slik det er i dag, var det mange nettsider som ble drevet med tanke på å tilby hyppige nyheter og samhandlingsinvitasjoner til lesere som regelmessig kom tilbake til siden. Men folks internettvaner har forandret seg.

I dag går trenden mer i retning av at nettsida skal tilby stabil, statisk og grundig basisinformasjon, mens aktiviteten, dialogen og leserhenvendelsene foregår på andre plattformer – i sosiale medier. Derfor opprettet vi Facebook-sida Olav Duun samtidig med nettsida.

Gjennom idédugnaden om hvordan vi skulle fylle Facebook-sida med innhold, kom vi fram til at det å dele Duun-sitater var en god vei til respons og engasjement.

Det hender vi mimrer tilbake til den første pionertida, og gleden over å runde 100 følgere, 200 følgere og så videre. Jeg husker da Jens Stoltenbergs rådgiver, Randi Ness fra Lierne, likte og delte. Det var i tida rundt 100 følgere, og vi var glade for at kjente samfunnsaktører vurderte oss som relevante og bidro til vår vekst.

Høsten 2023 var det rundt 2500 personer som fulgte Duun på Facebook, og beskjedne 128 personer på den nokså ferske Instagram-sida. Responsen kan måles i tusener, ettersom sitatbildene deles og når fram til flere personer enn det første primærpublikummet.

De mest likte innleggene i 2023 nådde 6000–7000 personer og fikk flere hundre reaksjoner. I Facebook-språket er «reaksjoner» et samlebegrep for liker-klikk, kommentarer og deling.

	#velkommen2024 #hundreårsboka #blinda... Olav Duun	Frem innlegg	...	7. januar 19:00		3,9 k Rekkevidde	41 Reaksjoner	2 Kommentarer	1 Delinger
	#velkommen2024 #hundreårsboka #blinda... Olav Duun	Frem innlegg	...	5. januar 10:00		1,6 k Rekkevidde	61 Reaksjoner	1 Kommentarer	0 Delinger
	#velkommen2024 #hundreårsboka #blinda... Olav Duun	Frem innlegg	...	3. januar 10:00		8,2 k Rekkevidde	93 Reaksjoner	4 Kommentarer	5 Delinger
	#velkommen2024 #hundreårsboka #blinda... Olav Duun	Frem innlegg	...	1. januar 10:00		857 Rekkevidde	38 Reaksjoner	0 Kommentarer	0 Delinger

Utvikling av sitat–bilde-formatet

Helt siden de første sitatene ble delt i 2013, har vi jobbet med å utvikle formatet – både det visuelle uttrykket i sitatene og typen sitater vi bruker. I tillegg til Mette Vaag og meg har de andre kollegene på fylkesbiblioteket bidratt til dette. Jeg vil særlig nevne Nanna Jensen, som var ansatt på fylkesbiblioteket i 2019–2020.

De første årene arbeidet vi særlig med å finne den riktige visuelle formen. I denne tida hadde vi ennå ikke brukt opp de klassiske Duun-sitatene, så det var lett å hente den lille og velbrukte «Ord av Olav Duun» ned fra bokhylla. Etter hvert som vi brukte fyndordene, merket vi av med myke blyantstreker i boka.

I den første tida kombinerte vi naturfoto fra Namdalen med sitater lagt direkte i bildeflaten. Vi fikk mange gode bilder fra jøabyggene Brynjar Skjærvik og Knut O. Dypvik. Etter hvert fikk vi også en liten samling bilder fra Duunhuset i Holmestrand, takket være Roy Stranna.

I 2014 tenkte vi videre. Selv om disse naturfotografiene var perler i seg selv, vurderte vi om vi skulle gå videre til noe annet. Det var både en utfordring med regelmessig tilgang til nye bilder, og spørsmål om vi ikke skulle utvikle Duun videre som «visuell merkevare». Ville ikke bildene ha sterkere seriepreg og gjenkjennelseeffekt hvis vi brukte de samme Duun-portrettene om igjen flere ganger, og bare skiftet ut teksten?

Ved å gjenta det samme bildet gang etter gang, med nye tekster, var vi ikke bare i ferd med å etablere Duun som visuell merkevare. Samtidig beveget vi oss noen skritt i retning av meme-kulturen på Internett, hvor et utvalg kjente bilder blir gjenbrukt i det uendelige, med stadig nye tekster, som en sjanger for vitser, satire og uttrykk for dagsformen.

I 2015 fikk bildene et navn – «Olavs ord for dagen» – og et fastere design for bildet og tekstfeltet. I 2019 skiftet vi til dagens tittel «Dagens Duun». Rent teknisk gjøres det hele på enkleste måte i tekstbehandlingsprogrammet Word, hvor tekst og bilde ligger lag på lag i dokumentet. Tekstramma, skrifttype og fargetone på bildet kan justeres.

De fotografiene vi har brukt, er kjente, ikoniske portretter av Duun. Tegninga som vi brukte fra 2014 til 2018, er av Arne Wormdal og kommer fra den bildepakka som ble kjøpt til hjemmesida.

Hva er sitat-materiale?

Hvilke Duun-ord egner seg som sitatmateriale? Det spørsmålet har vi gitt ulike svar på mer enn 250 ganger i løpet av de siste åtte årene, etter hvert som vi har produsert sitatbilder. Dette har forandret seg over tid, slik at vi leter etter andre ting i dag enn vi gjorde de første årene.

Den første innfallsvinkelen var, som nevnt, å ta utgangspunkt i *Ord av Olav Duun* (1973), fra den uslitelige gavebokserien «De små gleder». Der finnes de kjente, etablerte Duun-sitatene. (Og så kan vi ved en annen anledning undersøke om det var denne boka og redaktøren Randi Tonjer som gjorde disse sitatene til etablerte sitat, eller om de fantes i bruk som sitat og ordspråk før 1973.)

Ord av Olav Duun inneholder først og fremst korte, ordspråkaktige sitater. Slike kan få sitt eget liv uavhengig av boka og forfatteren når de først løsner fra boksiden og kommer på folkemunne. Ta for eksempel «Svartsykja er svart, men æressykja er svartare», fra Håkons indre monolog i *Ragnhild* (1931).

Gjennom arbeidet med Duun-sitatene har vi forsøkt å holde disse ordspråkene og fyndordene levende på sosiale medier. Jeg mener at dette i seg selv er et kulturarbeid. Vi har også lest gjennom bøkene på jakt etter flere nye, «klassiske» Duun-sitat i samme stil. Vi finner flere slike i Hagebergs sitatsamling fra 2001, men Hageberg velger like ofte lange utdrag i sin bok, slik at det er færre «fyndord» og flere «situasjoner» hos ham. Lykken er å oppdage nye ordspråksaktige spissformuleringer i bøkene som verken Tonjer eller Hageberg har tatt med, og se at disse nye Duun-sitatene treffer sitt publikum og skaper respons på Facebook.

Hundreårsboka

Den andre innfallsvinkelen vår har vært å støtte opp under arbeidet med hundreårsboka. Hundreårsboka er et initiativ fra Duun-miljøene for å lese, studere og formidle den boka som det er hundre år siden ble utgitt. Siden Duun var en praktisk talt årviss forfatter, med bare tre pauseår fra 1907 til 1938, er konseptet med hundreårsboka et godt initiativ for å få anledning til å belyse hele Duuns forfatterskap.

Slik kunne vi i romjula 2020 takke for året og selskapet med et sitat fra *Storbrylloppe* (1920) ...

... og dagen etter ønske det nye året og den nye hundreårsboka velkommen

Vi har brukt hundreårsboka gjennom hele året, ikke bare ved årsskiftet. Men vi har ennå ikke møtt ei hundreårsbok som kan forsyne oss med ukentlige sitater og fyndord gjennom et helt år.

Når vi føler at vi har brukt opp hundreårsboka, og det ikke lenger er mulig å hente ut flere gode sitater fra den, vet vi at vi alltid kan gå til den sikreste sitatsamlinga i forfatterskapet, romanen *Hilderøya* (1912). I denne romanen om den unge mannen Sveins liv og livskamp på ei øy ute i havgapet, har Duun lagt inn mer inderlig naturskildring enn vanlig. Den tidlige Duun-kjenneren Rolf Thesen har beskrevet *Hilderøya* som et «prosadikt», og skrev begeistret at «ein kunne lage ei heil diktsamling av desse skildringane, ei diktsamling om dette nakne øylandet med grå-berg og lyngbrune haugar.» Vår generasjons Duun-forskere er mer skeptiske. Grethe F. Syéd (2015) mener at «Det insisteres på at det skal være vakkert, og skrives frem en påstått inderlighet.»

Gjennom arbeidet med hundreårsboka-sitat har vi blitt utfordret til å tenke gjennom hvordan et godt Duun-sitat skal være. Hvor langt skal det være? Må det være et fyndord? Må det være noe som står for seg selv, eller noe som gir best mening innenfor konteksten av romanens handling og univers?

Fra åpningsscenen i *I eventyre* (1921) har vi hentet noen kjente og folkekjære replikker som verken er ordtak eller fyndord, men som vekker gjenkjennelse hos Duun-venner: «Ka du går og tenkji på du, Odin?» «På det at æ berre e sju år.» «For han var ikkje med i kontrakten, sa folk.» Dette er ikke ordtak som kan stå alene, men responsen vi får når vi deler dette, tyder på at kjernepublikummet har et intenst og sterkt forhold til Duuns nøkkelreplikker.

Fra den samme boka har vi også hentet noen små «situasjoner», som Hageberg kaller det. Scener som inviterer til medlevelse, og til smil eller vemod: «Først grasserte stormen og storsjøen ei lang tid. Da hendte det om kveldane, at Bendek sette seg borti benken og fortalte eventyr. Det fanns ikkje det som utrivelig var i dei eventyra, det var blanke solskine og kvite englane.»

Vi har lært at publikummet vårt setter pris på de mange små prosadiktene i Duuns bøker. Slike som vi særlig finner i *Hilderøya*, men også mange andre steder i forfatterskapet. Her er et eksempel fra Kjelvika og *I eventyre*: «Åretak riksa det bortom holmane, og båtar kunde ein sjå langt utpå, og dei ytterste skjera såg greinlig ut som dei hang i lufta. Sjøfuglen han lét om seg, det vart aldri ende på låta hans, det der var tenna, som var så fin i måle, sa

Bendek.» Vår erfaring er at mange av Duun-vennene setter pris på disse inderlige ordmaleriene av naturskildringer. De får god respons på Facebook i form av like-klikk, delinger og små samtykkende kommentarer.

Når vi treffer best, finner vi sitater som både har ordspråkpotensial og samtidig treffer nerven og tema i den aktuelle boka. Det mest likte sitatbildet i 2023 var «Han er ful som hålka under nysnøen», som er Astris eller forfatterstemmens karakteristikk av Lauris fra hundreårsboka *I stormen* (1923).

Den dagsaktuelle Duun

Finnes det et Duun-sitat som kan brukes som bursdagshilsen? Eller til olsok, julehilsen, 17. mai eller Valentinsdagen?

Som vår tredje innfallsvinkel har det vært et lite sideprosjekt for oss å hente fram slike sitat som handler om alder og merkedager, slik at orda kan få liv utenfor Duuns egen Facebook-side. Når sitatbildene først er delt fra oss, kan alle som vil laste ned og lagre dem på egen PC eller telefon, og hente dem fram igjen når anledningen byr seg.

Til Valentinsdagen kan du for eksempel dele sitatbilder som «No no! Sa han, – kyss ikkje helsa av meg, det er godt å ha litegrand til gode til ein annan dag.» (fra *Tre venner*, 1914), eller «Her må vera eitkvart gale i verdensordninga, syntes han. Denne kjærleiken tar frå oss både hug og hått.» (fra *Menneske og maktene*, 1938). Og samme hvordan Valentinsdagen ender for deg, kan du runde av dagen med denne replikkvekslinga mellom Bendek og Odin: «Osså te sengs! Sa brura’ ‘Kofor sa a det, brura?’ ‘Ja sjå, det veit vi ikkj, verken du hell æg, nei.’»

På åremålsdagen kan du glede venner og slektninger ved å dele sitatbildet med «Frua var omkring femti, men ho var friskhelsug og kvik som ein ungdom» (*På Lyngsøya*, 1917), eller «Ola var årvorlig gammal nå, han var mykje over 70; men takomtil var han ung og kåt som han hadde vore.» (*I stormen*, 1023), erte med «Vitet plar koma med alderen» (*Løglege skruvar*, 1907), eller ta det mer nøytralt med «Gamal og ung ropte hurra» (*Harald*, 1915).

Det finnes Duun-ord om jula som høgtid, og et og annet sitataktig om mai og 17. mai, men det er lite som handler om jonsok og olsok, annet enn som ren tidfesting. Vi har likevel i noen år delt et sitat fra novella/kunstenventyret «Fram» (fra *Blind-Anders*, 1924) på olsokdagen, uten at vi tar stilling til om forfatteren og forfatterstemma er på linje med kongen i teksten: «Men ein ting gneg meg, sa kongen, og det er at Develen skal ha noko makt enno.»

Det sitatet vi har brukt i jula, «Julekvelden er den vakraste stunda i åre», er et utsagn fra en samtale mellom hovedpersonen Carolus Berg og Johannes i *Carolus Magnus* (1928). *Carolus Magnus* er jo et av få eksempler på utlevende satire i Duuns forfatterskap, så vi kan kanskje spørre oss om setningen er ment å være sympatisk fra forfatterens side, eller er ment som et eksempel på tomme fraser. Orda er fra en av Johannes’ replikker, og ut fra sammenhengen i hele replikken ser det autentisk og oppriktig ut. Men sitatet, boka og sammenhengen sitatet står i, er med på å belyse noen dilemma ved å hente ut løsrevne setninger som gullkorn.

Vi har også moret oss med å teste ut sitater i serie. Våren 2021 sendte vi en totrinns hilsen til russetida og russetidas voktere. To replikker fra *På Lyngsøya* (1917) som på godt duunsk vis veksler mellom høystemte påstander som forfatterstemmen selv neppe står inne for, og det avvæpnende skråblikket som svar.

- «Dem ska på høyr i frå mæ. Fylla – og undommen – og lettsindigheita: æ ærklæri dem krig!»
- «‘Ja ja,’ sa ho. ‘Men er det ikkj berre det da – – at du er urliti furtin!’»

Og selvsagt benyttet vi Nobelprisen til Jon Fosse til å minne om at det nesten ble en nynorsk nobelprisvinner i 1926 også. Som mange vet, kunngjorde Aftenposten på forsiden 11. november 1926 at Duun skulle få årets nobelpris. Den kjente intervjureplikken «Nei, eg har aldri trudd på sjøormen» ble ledsaget av gratulasjoner til Fosse og en lenke til en artikkel på olavduun.no hvor vi tidligere hadde skrevet om ryktene og feilmeldingene.

Ironisk, tvetydig og spottende

For det fjerde har jeg forsøkt å finne fram til sitater hvor Duun framstår tydeligere som syrlig, tvetydig, ironisk og spottende, ikke bare som udiskutabel, opphøyd vismann. De kommentarene og den responsen vi får når vi deler sitatene på Facebook, tyder på at Duun-publikummet særlig kjenner og verdsetter Olav Duun i rollene som vismann og etisk veileder, og som mester i å skape språklige bilder med poetiske kvaliteter. Daniel Haakonsen skriver et sted om «den visdom hans romaner rommer», og Otto Hageberg har knesatt bildet av Duun som «den store etikaren».

Det er ikke noe galt i å være vismann og språkmester. Dette er egenskaper mange setter høyt, og som det er lett å vise til når man skal presentere forfatterskapet for et nytt publikum. Likevel ser vi at Duun har flere sider. Han er eksplisitt satirisk i enkelte bøker, han lar noen av romanpersonene sine servere beske spydigheter, og i bøker som *Olsøygutane* (1927) og *Gud smiler* (1935) er han tvetydig på måter som gjør at både lesere og litteraturhistorikere er usikre på om han beskriver et positivt ideal eller ikke.

Det er trolig her vi har hatt den tydeligste bevisste litteraturhistoriske intensjonen: Gjennom nye typer sitat har jeg på mikronivå, sitat for sitat, forsøkt å utvide det brede, allmenne inntrykket av Olav Duuns forfatterskap. Både forfatteren og leserne fortjener at forfatterskapet vises fram i større bredde. Kanskje kan Duun også nå ut til flere nye lesere dersom de får se at den opphøyde dikteren på Rambergfjellet også var mannen som kunne punktere et oppblåst selvbylde med replikker fulle av besk satire. I ettertid har jeg blitt oppmerksom på at Grethe Fatima Syéd i en artikkel (2010) har kritisert den etablerte fortolkningen av Duun: «Resepsjonen av Duun har ikke bare vært idealiserende, den har vært direkte idylliserende.»

Vi har begynt, men det gjenstår fortsatt mye arbeid for å vise bredden og dybden i Duuns ironi, mørke humor og tvetydigheter.

- «Litt jul i hue måtte dei ha, etter det vi kunde sjå, og ein hadde dragspell med. Det måtte vera *utafollningar*, dømte vi.» (*Blind-Anders*, 1924)
- «Ho drøymde til det var lys dag. Då trega ho mest ikkje noko av det ho hadde vore med på.» (*Storbåten*, 1912)
- «Så ho burde hatt bedre vett, men det hadde ho vel ikkje.» (*Menneske og maktene*, 1938)
- «Men nei da, han var sju gonger for klok til det, han rota i hop Gud og verdsleg kunnskap så det måtte grøsse i Storoksen borti fjøse.» (novella «Den tyngste stunda» 1932/1976)
- «Har aldri vore mørkredd – den mørkaste er eg sjølv. Nei da.» (*Olsøygutane*, 1927)
- «Det er ikkje alle som strid den gode striden nei, sukka ho. Kanskje han er ikkje så god heller som vi trur.» (*I ungdommen*, 1922)
- «Han smilte i mørkre så han skjemtes av det: Kva skal du med dei jentene som du får!» (*I eventyre*, 1921)

Er alle forfattere sitatmaskiner?

Kunne vi ha gjennomført et lignende sitatprosjekt med andre forfattere? Som Johan Falkberget, Magnhild Haalke, Sigrun Okkenhaug eller Kristofer Uppdal? Eller nåtidige forfattere som Ragde og Tiller?

Tanken er både fristende og utfordrende på samme tid. Dette gir oss også anledning til å reflektere over suksessfaktorene. Hva er det som gjør noen forfattere til sitatyndlinger, mens andre er vanskelige å bruke i det korte formatet?

Duun egner seg godt til dette fordi han oppfyller det jeg mener er tre viktige kriterier innenfor ordspråk- eller aforismesjangeren: Det skal være korte spissformuleringer, poetisk originalitet og en varm, humanistisk holdning. Når disse tre suksesskriteriene er lagt fram, blir det også tydeligere hvorfor det er vanskeligere å lage en tilsvarende sitatproduksjon for Uppdal og Falkberget.

Falkberget var aldri en mann for spissformuleringer. Han skildret landskap, folk og mentalitet på stort lerret med barokk detaljrikdom. Slik bølger det av sted når han i *Den fjerde nattevakt* (1923) skal skildre overgangen fra vinter til vår:

Nei, i de blå vårdager, i de bleke netter, levde sagaen. I bekkene som løsnert i liene, i elvene som brøt opp, i det bare snaufjell, i isen som drev i store skinnende flak på tjern og sjø, i ungt løv, i den hvite heggeblomst, hadde sagaen sin rot. Og eventyret også! Ingen hadde sette skogsnerten en vinternatt, ingen hadde hørt de underjordiskes fine messingbjeller ringe nord i haugene i snødrev og mørke, ingen hadde sett statelige ryttere på svarte hester med gullbiksel og sølvsko helgemess – nei, det var halvardsok og jonsok, som var tiden.

Uppdal var på sin side en mester i spissformuleringer, men litt for ofte skinner det gjennom i hans tekster at han aldri stolte på menneskeslekta. «Menneska forstår aldri anna hjå kvarandre, enn det dei har sjølve. Og det elsker og rosar dei,» heiter det i *Jotunbrunnen* (1925). Det er nifst godt sagt, men jeg tror det blir dårlig «Lik og del-faktor» på sosiale medier av slikt. Da er det mer å hente hos den svenske rabulisten Strindberg, som i det minste synes at «Det är synd om människorna», i sitt drama *Et drömspel* (1902).

Når det er sagt, er nettopp disse forskjellene en spennende utfordring. Hvordan skulle vi ha gått fram dersom vi skulle skapt en stil, en stemning og et format for Uppdal eller Falkberget på sosiale medier? Det vil jeg gjerne diskutere med noen, en annen gang.

Er sitater effektiv litteraturformidling?

Hvem er målgruppa når vi formidler litteratur gjennom sitat? Er det de som kjenner boka fra før, eller de som bare ønsker et visdomsord? Eller fungerer sitatene også som inspirasjon til å bli kjent med Duun og hans bøker?

Vi er ikke de første som driver med litteraturformidling gjennom sitater av litterære høydepunkt. Mest kjent i det offentlige rommet er kanskje «Ibsen-ord» i Oslo, som er nedfelt i fortauet langs ei rute fra Ibsens leilighet i Arbiens gate til Grand kafe på Karl Johan.

Et lignende prosjekt med tekst i fortauet finnes i Verdal sentrum, med sitater fra *Spelet om Heilag Olav*.

Det de to gateord-prosjektene har til felles, er at de kombinerer flere ulike appellfaktorer for ulike deler av publikum. For den som er ukjent med originalverkene det siteres fra, og kanskje heller ikke kjenner bakgrunnen og konteksten for gatesitatene, fremstår det som frittstående visdomsord eller poetiske absurditeter.

For den som kjenner sin Ibsen og sin Gullvåg, vil sitatene fungere som en bekreftelse av at man selv har en viss grad av kulturell kapital, og også som en stadfestende påminnelse om at disse tekstene og forfatterne er deler av en større kulturarv som den norske offentligheten har sammen.

Det finnes selvsagt mange mellomposisjoner i publikum.

Et velvillig svar på spørsmålet om målgrupper er at vi tror det finnes et interessert publikum som oppfatter sitatenes rolle som kulturarv og kulturkanon, uten at de har lest bøkene selv. De kan oppfatte sitatene som en påminnelse og invitasjon til å anerkjenne forfatterens plass i kanon, og til å bli bedre kjent med forfatteren, verket og sitatenes kontekst. Og det er vel den siste, kulturformidlingsoptimistiske begrunnelsen som er dominerende når kunstprosjekt som dette blir vedtatt og finansiert.

Kanskje vårt sitatbildeprosjekt skal oppfattes i samme perspektiv? Vi styrker noen i troen, mens andre, som allerede befinner seg i en gruppe av positive interessenter, på ny blir invitert inn til å oppdage Duun, mer og bredere.

Avslutning: Hvordan forfattere overlever

Fra én side sett er dette bare en koselig historie om hvordan Duun har fått et liv på sosiale medier, ispedd noen sitater du kjenner fra før, og noen nye som du får lyst til å lete etter og lese i sin sammenheng.

Fra en annen side sett er dette også en historie om hvilke valg vi gjør når vi skal skape og vedlikeholde en avdød og folkekjær forfatters ettermæle og videre liv. Hvordan bringer vi ham videre til neste generasjon?

Suksessindikatorerne for å evaluere om et forfatterskap er levende, er i første omgang ganske håndgripelige: Vi kan telle om bøkene gjenutgis, lånes ut, dramatiseres, forskes på og er tema for offentlige arrangement.

I neste omgang kan vi introdusere litt mer analytiske kriterier: Består publikum av flere generasjoner, eller er det et aldrende publikum? Lever bøkene i private og personlige situasjoner, eller er de bare en del av den offentlige kulturpolitikken? (Tenk Wergeland.) Og ikke minst: Er det et forfatterskap som fremdeles gjenoppdages og nyfortolkes, eller er det en statisk interesse?

Ut fra disse kriteriene mener jeg at arbeidet med Duunsitat er et relevant bidrag til å holde Duuns bøker levende. Til en viss grad arbeider vi med å trekke fram nye sider ved Duun og bøkene. Og ikke minst skaper vi hver uke situasjoner hvor mennesker får anledning til å dele tanker, minner og følelser om Duuns bøker og romanpersoner. Jeg tror det kan kalles litteraturformidling.

Referanser

- Duun, O. (1973). *Ord av Olav Duun*. Redigert av Randi Tonjer. Aschehoug.
- Duun, O. (2001). «*Eg gir ein god dag i det vonde*»: *fyndord, figurar og situasjonar frå Olav Duuns diktning*. Redigert av Otto Hageberg. Samlaget.
- Haakonsen, D. (1985). Olav Duun. I P. Anker (red.), *Norske klassikere* (s. 115–123). Tiden forlag.
- Syéd, G. F. (2010). Hevn over teksten?: tekst, tolking, resepsjon, med nedslag i Olav Duuns forfatterskap. *Norsk litterær årbok*, 125–155.
- Syéd, G. F. (2015). *Olav Duun: kunsten, døden og kjærlighetens dikter*. Vidarforlaget.
- Thesen, R. (1969). *Mennesket og maktene: Olav Duuns diktning i vokster og fullending*. Norlis forlag.
- Vaag, M. (2013). Ny formidling – Olav Duun. *Bibliotheca Nova* (4), 54–59.